

datur nomen *orationis*, quem actum Paulus secundo loco ponit: et in hoc sensu etiam locum habet quod D. Thomas ait, per orationem significari ascensum intellectus ad Deum.

7. *Quid sit postulatio, et gratiarum actio apud eumdem Apostolum.*—Tertius actus orationis est desiderium obtinendi a Deo aliquod particulare beneficium cum expressione seu petitione illius, et hic actus solet communiter appellari nomine orationis, ut supra visum est; ad distinctionem vero aliorum actuum vocatus est a Paulo proprio nomine postulationis. Et videtur hic actus propriissime exerceri, quando aliquid in particulari petitur, sive illud sit consecutio alicujus boni, sive liberatio alicujus mali, et sive quis postulet sibi, sive aliis. Quartus denique actus est gratiarum actio, qui plane distinguitur a praecedenti, quia versatur circa beneficia jam recepta; conjugitur tamen cum praecedenti, quia gratitudo de recepto beneficio disponit ad novum recipiendum, multumque movet benefactorem ad illud præstandum. Et hoc sensu ait Paulus: *Ut gratiarum actiones fiant pro omnibus*, vel quia dum quisque gratias agit pro beneficiis sibi collatis, conjungendo illis petitionem quam pro aliis fundit, ut illam efficaciem reddat, merito dicitur gratias agere pro alio; vel etiam quia si proximi considerentur ut sunt unum nobiscum per charitatem, beneficium illis collatum nostrum estimamus, et pro illo etiam gratias agimus; maxime si prius tale bonum illis postulavimus, et datum agnoscimus, et tanquam nobis collatum reputamus. Sic igitur conjungit Paulus gratiarum actionem, quia petitiones nostræ semper debent Deo innotescere cum gratiarum actione, ut idem Paulus dixit ad Philippens. quarto. Unde ad Colossens. quarto cum dixisset: *Orationi instate, subjunxit: Vigilantes in ea in gratiarum actione.*

8. *Expositio D. Hilarii ad locum D. Pauli, 2 ad Tim. 2, in qua quatuor admittit orationis actus.*—Atque hanc Pauli interpretationem existimo significasse Hilarium in Psalmum 140 dicentem: *Quatuor genera orationum Apostolus esse significat ad Timotheum scribens: Exoro primum fieri precatio[n]es, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Humilitatis nostra est deprecari (ecce primum actum a nobis positum); magnificentiae Dei est orari (iste est secundus); fidei est postulare (hic tertius); confessionis et laudis est gratulari (hic est quartus).* Adverto enim, explicare Hilarium gratiarum actionem per con-

fessionem laudis, quia hæc, prout in mente exercentur, vel sunt idem, vel propinquissima sunt, et vix separantur, ut supra dixi. Dum autem vocat hæc quatuor genera orationum, significat esse quatuor actus, qui sæpe possunt in oratione disjungi; quia vero omnes debent conjungi petitioni, ut perfecta et efficax sit, ideo etiam censentur quasi quatuor partes completes et conficientes integrum officium orandi. Sic ergo illæ dicuntur orationis partes, quia optime conjunguntur ad efficacem orationem componendam: nihilominus potest in una oratione aliqua earum partium principalius exerceri et intendi, et nunc una, et nunc alia indifferenter. Imo interdum potest tota mentis aut vocis oratio, etiamsi prolixa et diurna sit, in uno tantum illorum actuum occupari, quia nulla est obligatio seu necessitas conjungendi semper omnes illos, et alioquin potest interdum major fructus aut spiritualis devotionis sentiri, vel sperari ex continuatione unius actus, quam ex variatione plurium; et ideo tunc quiescendum est potius in uno actu, quam multiplicitas affectanda.

9. *Varietas orationum multiplex, accidentialis tamen, unde prorenat.*—Tertio et ultimo ex dictis intelligi potest, quid de unitate vel distinctione, aut varietate orationis mentalis sentieundum sit. Gabriel enim hoc attingens, lection. 61 in Canonem, lit. K, magna exaggeratione dicit, tantam esse varietatem specierum orationis, ut nisi speciali Spiritus Sancti illuminatione comprehendi non possint. Rationem autem reddit, quia tot sunt species orandi, quot sunt affectus orantium. Unde illas species distinguit, vel ex varia dispositione orantis; alter enim est tristis, alias alacer, alias tentatione oppressus, alter spirituali consolatione et pace gaudet. Vel etiam distinguit illas ex materia: nam alter petit veniam peccatorum, alter profectum in virtute, unus meditatur tristia, alias jucunda, vel denique aliis similibus modis, quos ex Collatione Isaac, quæ est nona apud Cassianum, cap. 8, ibi adducit. Sed hæc et similia intelligenda sunt de varietate accidentalí, et quasi materiali orationum, nam formaliter et essentialiter tota varietas orationis reducitur ad actus quos enumeravimus. Et illi varii affectus, vel modi orandi, qui vel in distinctis hominibus, vel in eodem homine diversis temporibus diversimode affecto inveniuntur, pertinent magis ad individuales modos (ut sic dicam) orationum, quam ad species varias illius, vel illorum actuum in quibus ipsa con-

sistit. In individuis autem actibus et in modis eorum, non est mirum esse infinitam varietatem, et nobis incomprehensibilem, præsertim cum Spiritus Sanctus sit principalis motor in his actibus et affectibus, qui novit corda movere et immutare, et mentes illuminare quomodo vult. Propter quod fortasse dicitur Spiritus Sanctus, Roman. 8, *orare gemitis inenarrabilibus*, id est varios et inenarrabiles modos compunctionis nobis inspirare. Et eodem modo dicere possumus orare desideriis et affectibus, quos satis explicare non valemus, et suavitatem infundere, quam nemo scit, nisi qui accipit.

CAPUT IV.

UTRUM ORATIO MENTALIS CADAT SUB PRÆCEPTUM,
VEL TANTUM SUB CONSILIO, ET CONSEQUENTER
AD QUOS PERTINEAT?

1. *Oratio mentalis directe ab Ecclesia non præcipitur, neque in missæ sacrificio.*—Primum omnium supponimus, nullum esse positivum præceptum ecclesiasticum obligans fideles ad hoc genus orationis. Agimus enim de mentali oratione pura et separata ab oratione vocali: sic autem constat nullum esse ecclesiasticum præceptum hac de re; nullum enim inventur directe hoc præcipiens. Videri autem potest hoc præcipi Sacerdotibus in missa, cum in Memento orant; verumtamen in rigore tunc possunt vocaliter orare submissa voce, si velint. Item cum genua flectunt, vel aliis temporibus missæ, quando ad hanc vel illam partem moventur, nihil ore proferentes, videntur per consecrationem quamdam obligari ad aliquid interius cogitandum; verumtamen etiam tunc possunt voce aliquid orare, vel solum actum illum internum habere, qui ad reverentiam exterioris actus fuerit necessarius; et ita nunquam directe præcipitur oratio mentalis etiam in Missa, ut notavit Navarr., in Enchirid. de Orat., cap. 18, num. 104 et sequentibus. Atque hoc etiam fundari potest in communi doctrina, quod lex humana non potest præcipere actus mere internos, ut docet divus Thomas 2. 2, quæst. 104, art. 4.

2. *Quomodo mentalis oratio cadat sub præceptum.*—Hoc autem intelligendum est ex vi jurisdictionis; nam ex vi voti vel promissionis potest quis se obligare ad exercendum aliquem interiorem actum, ut infra suo loco videbimus, et eadem ratione potest obligari ad aliquam orationem mentalem exercen-

dam. Sicut autem potest immediate hoc promittere Deo, et ita se obligare, sic potest veluti sub conditione id promittere, si alius injuxerit, vel consuluerit, vel si prælatus præcepit. Et hoc modo non repugnat in statu religioso posse per regulam vel Prælatos orationem mentalem imperari. Quantam vero, vel qualem obligationem inducat talis regula, vel superioris voluntas, juxta uniuscujusque ordinis institutum considerandum est. Crediderim tamen regulariter non esse obligationem sub reatu culpæ, præsertim gravis, secluso contemptu. Si autem imponeretur tale præceptum, imprimis obligaret ad vacandum tali tempore huic actioni, ac subinde ad non exercendas tunc actiones externas quæ actionem illam valeant impedire, et ad applicandam mentem ad actus convenientes tali orationi, sine voluntaria distractione aut somno. Si enim hæc involuntarie accident, non erit culpa, nec formalis transgressio præcepti. Quia vero difficile est in actu pure interno, et tam occulto, ut est mentalis, discernere voluntariam ab involuntaria distractione, otiositate, aut dormitione, et res potest esse scrupulosa et periculosa, ideo non expedit vel hoc directe vovere, vel sub rigorosa obligatione obedientiæ imponi, sed tantum sub directione regulæ.

3. *Eorum sententia, qui quotidiam orationem mentalem cadere sub præceptum crediderint in omnibus, maxime religiosis.*—Non defuerunt autem qui dicent dari præceptum divinum ac naturale, obligans omnes homines cuiuscumque status ad aliquod exercitium orationis mentalis. Imo aliqui publice docuisse feruntur, non esse in statu gratiæ, qui saltem per horam in die non vacant orationi mentali, saltem quoad meditationem recogitationis circa salutem animæ suæ, ut ipsi loquuntur. Non enim imponunt hoc præceptum propter solam petitionem, de cuius necessitate jam supra diximus, sed specialiter propter meditationem et recogitationem de agendis et de vitandis peccatis, vel occasionibus eorum, et de his quæ ad Dei timorem et amorem moveant. Videntur autem hanc obligationem colligere ex necessitate mediæ ad salutem et ad non peccandum; nam tenetur homo, ex charitate Dei et propria, ut illo medio ad suam salutem, sine quo moraliter loquendo non potest non sæpe graviter peccare: sed recogitatio illa est tale medium, juxta illud Jerem. 12: *Desolatione desolabitur terra, quia nullus est qui recogitet corde:* ergo. Quod au-

tem tanto vel tanto tempore meditari aut recognoscere oporteat, non video unde illi affirmarentur. Potest vero videri probabilis illa obligatio, saltem pro religiosis, nam ad eorum statum pertinet ad perfectionem tendere, et hoc exercitium maxime necessarium est ad perfectionem: unde Cajetan. 2.2, quæst. 82, art. 3, dixit, *non posse vocari religiosum, qui saltem semel in die ad hujusmodi* (id est ad meditationem beneficiorum Dei, et propriorum necessitatum, ac miseriarum) *se non transfert. Quomodo namque* (inquit) *effectus si- ne causa, et finis absque medio, insularis por- tus absque navigatione haberit nequit, ita, etc.* Atque rigorosius Bonavent., opusc. de Perfectione vitae, cap. 5: *Revera* (inquit) *religio- sis orationem non frequentans* (loquitur autem de mentali), *non solum est miser et inutilis, qui nimis coram Deo fert animam mortuam in vivo corpore.* Et opusc. de Processu relig., lib. 7, cap. 44: *Vita religiosi* (ait) *sine studio de rationis internæ, sicut farus sine melle, sicut murus absque temperamento, et sicut cibus absque condimento.* Et infra: *Omnis religio arida et imperfecta est, et ad ruinam promptior quæ spiritum divinæ suaritatis non querit, et præcipuum conamen ad cordis studium, et inter- nae puritatis non impendit.*

4. *Prima assertio: nullum est speciale præceptum divinum vel naturale orationis mentalis; esse tamen potest ad observanda alia præcepta.* — Dicendum vero est primo, præter præceptum orationis supra, lib. 1, declaratum, nullum esse speciale præceptum divinum vel naturale, quo per se obligemur ad spiritualem et internam recognitionem, meditationem, vel orationem, sed solum, quantum oportuerit ad alia præcepta observanda, quando in particulari eorum obligatio occurrit, necessarium esse de illis cogitare. Declaratur incipiendo ab hac ultima parte: nam in variis occasionibus potest esse hæc obligatio ratione diversorum præceptorum; verbi gratia, si occurrat præceptum confessionis sacramentalis, erit etiam obligatio recognoscendi peccata cum eorum dolore, etc. Quæ recognoscere mentalis oratio dici potest, prout nunc de illa loquimur. Item si contrito habenda est, necessarium est recognoscere de propriis peccatis, vel saltem de statu culpæ, et rationem supremam detestandi illam; quo tempore igitur obligat contritionis præceptum, obligabit etiam interna oratio, ad illud implementum necessaria. Idem est de præcepto diligendi Deum super omnia, et similibus. Tem-

pore etiam gravis tentationis obligari poterit homo ad internam recognitionem, meditationem, seu aliquam elevationem mentis in Deum, eo modo quo in superioribus diximus, posse tunc obligari ad orandum, petendo a Deo auxilium. Est tamen considerandum, nunquam esse necessarium ut petitio sit mere interna, potest enim semper verbis exprimi. At ultra petitionem dicimus esse per se necessariam considerationem aliquam, quæ fidem excitet vel confirmet, quæ consideratione interna est, et ad illam dicimus esse posse obligationem ratione urgentis tentationis, tum ut oratio melius fiat, tum etiam ut homo se ipsum excitet et juvet; oportet enim ita petere, ut etiam cum divina gratia jam recepta faciamus quod in nobis est.

5. *Probatur assertio.* — At vero, seclusis his peculiaribus occasionibus et obligationibus, nullum inventur præceptum divini seu naturalis juris obligans per se ad mentaliter orandum, meditandum, seu recognoscendum. Quod ita censeo certum, ut contrarium sine temeritate doceri non possit, quia est contra communem usum et sensum totius Ecclesiæ. Nam ordinarie fideles non solent hujusmodi orationi vacare, et nihilominus non timent peccatum, nec transgressionem præcepti aliquis in ea omissione, nec de hac re in confessione se accusant, nec a confessoribus doctis et piis interrogantur, aut reprehenduntur ab ipsis, vel a Prælatis, vel Concionatoribus prudentibus ob talem culpam; ergo signum est non esse in Ecclesia tale præceptum commune omnibus fidelibus. Et idem argumentum fieri potest ab auctoritate negativa; quia si esset de hac re præceptum naturale, significaretur in Scriptura, vel doceretur a Patribus et Theologis: at non ita est, nam, ubicumque loquuntur de præcepto orationis, tractant de propria oratione, ut est petitio ad Deum, sive fiat sola mente, sive simul voce explicetur. Aliam vero majorem considerationem spiritualem aut meditationem laudent quidem et consulunt, non tamen docent esse omnibus præceptam. Nulla etiam sufficienti ratione potest tale præceptum ostendi: tum quia hæc meditatio, distincta ab illa quæ conjungi potest cum oratione vocali, et cum auditione missæ, et verbi Dei, vel lectionis, aut sermocinationis, vel consultationis de rebus ad salutem animæ pertinentibus, non est medium necessarium ad salutem: et ita sufficiet uti his vel aliis mediis, juxta uniuscujusque statum et necessitatem. Tum etiam

quia in rigore præcepti naturalis non tenetur quis adhibere hæc media extraordinaria, antequam moralis occasio vel necessitas argeat in particulari; quando autem hæc occurrit, potest quis uti aliis mediis proxime insinuatius orandi vocaliter, legendi, consulendi virum probum et doctum, et juxta exigentiam necessitatis possunt alia media suppetere, ut tollendo occasionem aliquam, vel corpus castigando, et similia. Ergo non possumus cum verisimili fundamento imponere peculiarem obligationem omnibus fidelibus, ut per meditationis usum, et peculiares considerandi consuetudines præveniant pericula vitæ; sed satis erit in rigore præcepti, si fugiant occasionses quas possunt, et ad vincendum quas vitare non possunt, ut tantum aliis mediis suæ capacitatib[us] accommodatis, et interna consideratione sufficienti ad hæc externa media exhibenda.

6. *Secunda assertio: ex vi juris divini et naturalis non obligantur fideles ad certum tempus orationis mentalis.* — Atque hinc dico secundo, ex vi juris divini ac naturalis non obligari fideles ad aliquod certum tempus pro mentali oratione vel consideratione designandum, vel expendendum. Hoc dixit Navarrus generaliter de oratione, in Enchiridio de Oratione, capite tertio, numero octavo; est tamen maxime verum de oratione mentali pura, vel ut addit aliquid ultra petitionem, scilicet actum meditandi, aut similes. Quia, licet oratio in genere, ratione petitionis, sit in præcepto divino, tamen quod sit tanto vel tanto tempore, non est sub tali præcepto, nec per solam rationem naturali potest determinari; ergo multo minus id potest dici de meditatione, cum hæc etiam absolute sumpta non cadat sub speciale præceptum ab aliis distinctum. Quapropter dicere non esse in bono statu omnes illos fideles, qui per horam integrum, vel per certam partem ejus non vacant quotidie, vel toties in hebdomada, mentali orationi, alienum est a sana doctrina, nam perfurbat conscientias fidelium sine fundamento, et multis præbet occasionem ruinæ; nam impossibile moraliter est quin major pars fidelium id non omittat; omittent autem ex conscientia erronea, si veram esse doctrinam illam persuadeantur. Item multi censent doctrinam illam pertinere ad errorem, quam vocant Illuminatorum, nam aperit viam ad superstitionis ritus introducendos, et fingenda præcepta pro uniuscujusque arbitrio.

7. *Tertia assertio: ecclesiastici ex vi dirini juris vel sui status non tenentur ad mentalem orationem, licet obligari possint ex rato vel regulis, præsertim aliqui religiosi.* — Unde dico tertio, etiam personas ecclesiasticas, vel clericos, vel religiosos, non teneri ex vi sui status et divini juris ad hunc meditandi, recognoscendi, aut mentaliter orandi usum, sed unumquemque tantum ad hoc obligari vel ex vi voti, si illud specialiter emiserit, vel quantum per suam regulam fuerit ei peculiariter impositum. Hoc tradit ex professo Navarr., in dict. Enchirid., cap. 20, numer. 71, ubi etiam reprehendit dictum Cajetan. supra relatum, quasi tribuens Cajetano, quod voluerit omnibus religiosis imponere hanc præcepti necessitatem; sed non existimo fuisse hanc illius mentem, sed per illam exaggerationem explicasse moralem quamdam necessitatem hujus orationis ad religiosam perfectionem, ut infra dicam. Assertio ergo certa est, quia religiosus status ex natura rei non affert secum specialia præcepta, præter ea quæ in votis continentur formaliter vel virtute; inter quæ non continentur præceptum orandi mentaliter, nisi aliquin in regula contineatur, et tunc non obligat nisi juxta institutionem regulæ. Et licet demus teneri religiosos ad tendendum in perfectionem, non tamen tenentur præcepto ad omnia media perfectionis, nec ad alia determinate, præter ea quæ unusquisque vovit, vel quæ cum illis habent necessariam connexionem, vel per suos Prælatos imponi possunt; nam hæc etiam virtute et mediate in votis continentur, ut latius infra tractando de statu religioso dicendum est. Ergo loquendo de rigorosa obligatione præcepti mentaliter orandi, non est generaliter imponenda religiosis, nedum aliis personis ecclesiasticis. Verba autem Doctorum, quæ videntur hoc exercitium a religiosis exigere tanquam omnino necessarium ad eorum statum, intelligenda sunt de necessitate non præcepti, sed medii, non ad salutem simpli- citer necessarii, seu ad vitandum peccatum mortale, sed necessarii ad consequendum finem intentum per religiosum statum, quia est charitatis perfectio et fervor, ac spiritu- lis suavitas, et promptitudo in omnibus bo- nis operibus, et præsertim in his quæ ad divinum cultum et pietatem pertinent.

8. *Quarta assertio: mentalis oratio com- mendatur religiosis et præfertur vocali.* — Quapropter addo, et dico quarto, mentalem

orationem in aliquo ejus gradu vel modo, omnibus hominibus cuiuscumque gradus vel conditionis existant, consulendam esse, maxime vero religiosis et ecclesiasticis, seu Deo specialiter dicatis personis. Hoc facile omnibus persuadebitur, ex his quæ de utilitate et nobilitate hujus orationis in principio hujus libri diximus; estque sententia D. Augustini, inter eas quas refert Prosper, 218, ubi specialiter de meditatione loquitur, et sumitur ex Bernardo, lib. 1 de Considerat. cap. 7 et 8. Hinc etiam dixit Cajetan. 2. 2, quæst. 82, art. 3, orationem hanc (id est, meditationem et considerationem internam) præferendam esse, cæteris paribus, orationi vocali voluntariae, id est, quæ non est in præcepto; quia re vera per se loquendo et ordinarie est magis fructuosa. Dices: oratio vocalis includit mentalem, et addit externum actum, et voluntatem ejus, quæ possunt conferre ad meritum et satisfactionem; ergo præferenda est. Propter hoc Navarrus, in Enchiridio de Orat., cap. 18, num. 40 et sequentibus. Quamvis enim indistincte nunc de mentali, nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, cum dicit: *Deberemus omnes orare saltem pauxillum in lecto statim a somno experrecti;* et iterum: *Deberemus mane surgere, et in surgendo aliquantis per orare.* Ratio vero est, quia sicut fides omnibus communis est, ita consideratio rerum fidei omnibus debet esse communis; et quia sicut fides est fundamentum et quasi radix justitiae, ita consideratio mysteriorum fidei est magnum adjumentum ad conservandam et augendam justitiam, quo adjutorio omnes indigent. Item nullus vel propter imperitiam, vel propter occupationem excusari potest, quia omnibus potest accommodari, ut dicemus in cap. sequenti.

CAPUT V.

QUOMODO MORALES CIRCUMSTANTIAE IN USU ORATIONIS MENTALIS COMMUNITER OBSERVANDÆ SINT?

1. *Orationis mentalis circumstantiae.* — Hæc quæstio valde necessaria est ad præxim hujus orationis, et ad explicandam ultimam assertionem in fine præcedentis capit. illatam, hanc orationem ad omnes homines pertinere. Nam, cum non omnes ejusdem sint capacitas, otii, vel negotii, nec omnes habeant eamdem loci commoditatem, ideo discurrendo per has circumstantias, necessarium est expōnere quid secundum se necessarium sit, vel expediatur, ut hæc oratio recte fiat, et quomodo unicuique accommodanda singula sint

9. *Ultima assertio: mentalis oratio licet sit in consilio, tamen ad omnes pertinet.* — Ex his colligitur orationem mentalem, quantum est ex se, ad omnes fideles, cuiuscumque status sint, pertinere posse, id est, ab omnibus exerceri posse, et omnibus proponi debere tanquam aptissimum medium, et moraliter necessarium ad vitæ puritatem, quod cum proportione cum quolibet personarum statu conjungi potest. Itaque, licet dicatur esse in consilio, ut excludatur proprium et rigorosum præceptum, non tamen est ex his consilii quæ constituant diversum statum inter fideles, vel ad determinatum statum pertinent, sed ex his quæ omnibus accommodari possunt, ut sunt opera misericordiae frequenter exercere, sacramenta frequenter recipere, et similia. Ita de hac oratione sensit etiam Navarrus in Enchir. de Orat., cap. 18, num. 40 et sequentibus. Quamvis enim indistincte nunc de mentali, nunc de vocali oratione loquatur, tamen de mentali intelligit, cum dicit: *Deberemus omnes orare saltem pauxillum in lecto statim a somno experrecti;* et iterum: *Deberemus mane surgere, et in surgendo aliquantis per orare.* Ratio vero est, quia sicut fides omnibus communis est, ita consideratio rerum fidei omnibus debet esse communis; et quia sicut fides est fundamentum et quasi radix justitiae, ita consideratio mysteriorum fidei est magnum adjumentum ad conservandam et augendam justitiam, quo adjutorio omnes indigent. Item nullus vel propter imperitiam, vel propter occupationem excusari potest, quia omnibus potest accommodari, ut dicemus in cap. sequenti.

CAP. V. QUOMODO MORALES CIRCUMSTANTIAE IN USU ORATIONIS, ETC.

131

juxta uniuscujusque capacitatem. Sunt autem morales circumstantiae, persona, tempus, locus, finis, materia, seu quid vel circa quid, modus, et quibus auxiliis, per quas breviter discurremus.

2. *Prima assertio: ex parte orantis nulla peculiaris conditio est necessaria.* — Primo ergo ex parte personæ orantis nulla videtur peculiaris conditio vel qualitas necessaria, loquendo de tota latitudine orationis mentalis; omnis enim homo, potens uti ratione et fide, capax est alicujus gradus orationis, licet non singuli sint apti ad omnes, ut per se constat, et probat ratio facta. Applicatio autem singularium personarum ad hunc vel illum orationis modum, ad prudentiam spectat, et ex dictis poterit aliqua ex parte intelligi.

3. *Objectio. — Responsio.* — Solum videri potest ad hoc exercitium ineptus, qui est in statu peccati mortalis, tum quia hæc oratio est quoddam colloquium cum Deo, peccator autem indignus est tali colloquio; tum maxime quia peccatum mortale impedit ne quis practice consideret res pertinentes ad salutem, et illi statui repugnant. Respondeo, imo peccatores maxime indigere hoc exercitio, et interna consideratione sui miseri statutus, et periculi in quo versantur, et divinæ bonitatis, ac felicitatis æternæ, ut ad deserendum illum statum excitentur. Duobus autem modis potest aliquis in peccato esse: primo, tantum habitualiter, quia illud commisit et non delevit, nec detestatus est; secundo, quia est in actuali vel virtuali complacentia illius. Prior status per se non repugnat cum hoc exercitio, quia libro superiori ostendimus posse peccatorem orare Deum, et colloquia cum eo miscere, si cum debita humilitate et reverentia id faciat; ergo multo magis poterit de rebus divinis et æternis meditari, et paulatim ad illa affici. Et, licet peccatum ex se videatur homines retrahere ab hac consideratione, quodam modo vero, per occasionem, ad illam provocat propter majorem indigentiam et necessitatem talis personæ, et ideo talis peccator omnino incitandus est et provocandus ad hoc exercitium, ita tamen ut accommodate ad statum suum illo utatur, ut statim attingamus. Alter vero peccator valde indispositus est ad hoc orandi genus, et quamdiu affectum non reliquerit, vix potest fructuose et practice ad hoc exercitium applicari; sed nihilominus non est omnino incapax, quia non semper est in illo actuali affectu pravo. Et ideo etiam potest et debet in-

terdum ad se redire, ac æterna considerare, vel malum in quo versatur; nam hæc est via qua maxime induci potest ad illum affectum mutandum, interveniente divina gratia, quæ considerationem promovet, quam inspirat, si homo illi, ut debet, cooperetur.

4. *Oratio dupliciter fieri solet: continue et discrete.* — Secunda est circumstantia temporis, quæ secundo loco proponebatur, circa quam observandum est, duabus modis posse orationem mentalem esse in usu: primum vocare possumus durabilem et permanentem, et quasi ex instituto, alterum quasi per occasionem, et in transitu. Prior modus est, quando aliqua hora diei, vel notabilis pars ejus ad mentaliter orandum vel meditandum assignatur, cessando ab omnibus aliis actionibus externis, et motionibus sensibilium objectorum externorum, solis interioribus actibus vacando. Alter modus est, quando in ipsismet actionibus et occupationibus externis mens ipsa ad momentum subtrahitur, et ad Deum ascendit, vel ad se suaque peccata convertitur, vel aliquid simile operatur. Omnis enim similis interna motio ad mentalem orationem pertinet, ut nunc de illa loquimur.

5. *Discreta oratio nullis occupationibus circumscrivitur.* — Et in hoc quidem posteriori modo non intervenit illa difficultas, quæ ex defectu temporis et multitudine occupationum objici solet; nam cum quacumque actione et occupatione miseri potest hæc oratio magis vel minus frequenter, pro capacitatem personæ et occupationis. Semper tamen potest aliquoties fieri, quia nullus est tam ineptus qui non possit ad hoc facile instrui et induci, si velit, nec occupatio potest esse tam vehemens et continua (moraliter loquendo), quin permittat hujusmodi mentis recessus vel fugas ad aliquid altius amandum, vel considerandum brevissime, vel ad petendum auxilium divinum, vel ad referendum in Deum id quod agitur. Unde Bonaventura, dicto lib. 7, de Processu Religion., cap. 41: *Lectionem (inquit) saepè interrumpat oratio, sicut alias actiones, ut semper mens ad Deum elevetur, a quo nobis bonum profluere necesse est.* Et hunc frequentem orandi modum multum commendant Patres, præsertim Chrysostom., homil. 79 ad Populum, ubi ait Christum et Paulum docuisse frequentes et breves orationes facere; August., Epist. 112, cap. 10; et Cassian., Collat. 9, cpa. 35, et lib. 2 de Institut. Monast., cap. 10 et 14, et lib. 3, c. 2. Atque hic orandi modus valde fructuosus est, non solum pro-